

แนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์พื้นที่ริมน้ำน่าน
ชุมชนบ้านห้วยฟ่าน อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

**Guidelines for the Conservative Development of Nan River Waterfront Areas
at Ban Huai Phan Community, Chang Klang District, Nan**

สมสฤทธิ์ ตาณพันธุ์* จริญญา เลิศสินไพศาล ปุณยวีร์ ทอกทิ และ นัชริน ศิริฮาซัน

Somsarit Tanapant* Jarunya Lerdsinpisarn Poonyawee Tokti and Nasareen Sirihasan

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Architecture, Rangsit University, PathumThani, Thailand

*Corresponding author, E-mail: Somsaritrsu@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ และแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านห้วยฟ่าน อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน นำสู่การวางผังและออกแบบชุมชนเบื้องต้น ส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดำเนินการวิจัยในรูปแบบของการบูรณาการทางสังคมกับการออกแบบทางกายภาพโดยการสำรวจพื้นที่ ศึกษาแผนพัฒนาของจังหวัดน่านและชุมชน นำมาวิเคราะห์โดยนำทฤษฎีจินตภาพของเมือง (Image of city) รวมทั้งทฤษฎีการออกแบบวางผังชุมชนในแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ นำมาใช้ในการออกแบบวางผังชุมชน ผลการวิจัย เสนอแนะออกแบบชุมชนเบื้องต้นเป็น 3 พื้นที่กิจกรรม ส่วนที่หนึ่งเป็นศูนย์การต้อนรับบริการนักท่องเที่ยว ร้านค้าชุมชน และส่วนส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมทางน้ำ ส่วนที่สองการปรับปรุงอาคารเดิมเพื่อเป็นที่พักอาศัยริมน้ำในรูปแบบโฮมสเตย์ ร้านค้าริมทาง พร้อมพัฒนาเส้นทางเดินริมน้ำในรูปแบบใหม่ เชื่อมต่อกับเส้นทางในชุมชนกับกิจกรรมหลักและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ และส่วนสุดท้ายเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนห้วยฟ่านด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม อาศัยเส้นทางริมน้ำน่านและกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นจุดเชื่อมโยงเข้าถึงพื้นที่ของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคมและกายภาพของพื้นที่การพัฒนาเชิงอนุรักษ์จะช่วยส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สร้างเศรษฐกิจชุมชน และรักษาธรรมชาติและชุมชนอยู่กับแม่น้ำน่านให้ยั่งยืน เพิ่มบทบาทจากหมู่บ้านเกษตรกรรมควบคู่หมู่บ้านการท่องเที่ยว โดยอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

คำสำคัญ: การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ แม่น้ำน่าน ชุมชนบ้านห้วยฟ่าน

Abstract

The purpose of this research is to study physical characteristics and a conservative development guidelines for Ban Huai Phan community, Chiang Klang, Nan province to establish a preliminary community plan and design and to promote it as ecotourism community model. Methodologically, the social integration and physical design were adopted and field survey was carried out to examine the development plan for Nan Province and community. The analysis was performed using the image of the city, together with conversation plan for community plan design. The results suggested that the preliminary community plan was composed of three main areas; firstly, tourism information services, community stores, and marine cultural activities, secondly, renovating old buildings into riverside homestays and , innovating the waterfront walkways connecting to local routes and main activities and ecotourism destinations systematically, and lastly, establishing Ban Huai Phan community learning center for tourists to learn about ways of living and culture, traditional agriculture along the Nan riverside areas in accordance with community context, tourists' viewpoints and connection with community to solve physical and social problems. The conservative development would potentially promote ecotourism; sustain local economy and natures as well as the riverside community of Nan province, and increase roles of agricultural villages and ecotourism communities through , cultural rehabilitation and natural resource management.

Keywords: *Conservative development , Nan river, Ban Huai Phan community*

1. บทนำ

ชุมชนห้วยพ่าน ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสายน้ำและความเชื่อของ 2 เชื้อชาติ (ไทลื้อและลัวะ) เป็นชุมชนขนาดเล็กพื้นที่ 30 ไร่ จำนวนบ้านเรือนจำนวน 45 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 166 คน ลักษณะทางกายภาพเป็นที่ราบลุ่มกลางหุบเขาบริเวณต้นแม่น้ำน่าน มีแหล่งป่าต้นน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ ผลมาจากวิถีชีวิตชุมชนในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างพึ่งพากัน โดยสัมพันธ์กับหลักแนวคิดและความเชื่อของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ธรรมชาติต้นน้ำที่กล่าวไว้ว่า “น้ำถือเป็นแหล่งกำเนิดของทุกสรรพสิ่ง” จึงเหมาะแก่การศึกษาและพัฒนากองน้ำที่ชุมชนอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนากองน้ำที่จะเปลี่ยนบทบาทจากหมู่บ้านเกษตรกรรมให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยว โดยอนุรักษ์ พื้นที่พุ่มน้ำวัฒนธรรมและบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ (แผนพัฒนาของจังหวัดน่านและชุมชน, 2560-2564) และเป็น 1 ใน 15 ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน โดยมีปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในแต่ละปีร้อยละ 14% และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต แต่จากการสำรวจเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีจินตภาพของเมืองพบว่าชุมชนเริ่มเกิดการพัฒนากองน้ำโดยมีการจัดทำกิจกรรมบางส่วน เช่น กิจกรรมทางน้ำ เส้นทางเดินชมธรรมชาติ โฮมสเตย์ ร้านกาแฟชุมชน และเปิดพื้นที่ริมแม่น้ำเป็นที่พักรถเป็นไปแบบขาดองค์ความรู้ ทำให้ลักษณะทางกายภาพของชุมชนยังไม่สมบูรณ์และขาดความชัดเจน ทั้งเส้นทางคมนาคมภายในและภายนอกชุมชนไม่เปิดรับการเข้าถึง ชุมชนขาดการเชื่อมต่อของพื้นที่กิจกรรม รวมถึงขาดการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นระบบ ในด้านสถาปัตยกรรม ร้านค้าชุมชน พื้นที่ริมแม่น้ำและ

โสมสแต่ย์ถูกปล่อยให้ทรุดโทรมขาดการจัดการดูแล อาคารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวดังกล่าวก่อสร้างโดยไม่คำนึงถึงรูปแบบสถาปัตยกรรมและอัตลักษณ์ชุมชน จึงเป็นประเด็นในการออกแบบวางผังชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาเชิงอนุรักษ์ โดยการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ในที่นี้คือ การพัฒนาที่มีกรอบจำกัดให้พัฒนาได้เท่าที่ไม่ทำลายบริเวณที่ควรอนุรักษ์เท่าที่พื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมการพัฒนาได้ (ประสงค์ เขียมอนันต์, 2535) จึงเกิดเป็นสมมติฐานที่ว่า การศึกษาและการวางผังออกแบบพัฒนาเชิงอนุรักษ์ จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนห้วยพ่าน ริมแม่น้ำน่าน อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ นำสู่การวางผังและออกแบบชุมชนเบื้องต้นในชุมชนห้วยพ่าน จังหวัดน่านและส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบบูรณาการระหว่างเชิงกายภาพ (Physical Research) และเชิงสังคมศาสตร์ (Social Science Research) โดยมีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การสำรวจภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และคนในชุมชนห้วยพ่าน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยโดยสังเขป ดังนี้

3.1 ศึกษาแนวความคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางกายภาพและสังคม เพื่อศึกษาแนวคิดการออกแบบพัฒนาเชิงอนุรักษ์ แนวโน้มและศักยภาพในการพัฒนาของพื้นที่ชุมชนเบื้องต้น จากแผนพัฒนาชุมชนและแผนการพัฒนากการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ที่ได้มาจากการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลผังชุมชน ข้อมูลงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น รวมถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูล ได้แก่ การเดินสำรวจพื้นที่ในแต่ละจุด โดยเน้นย่านต่างๆที่เป็นประเด็นปัญหาและมีความสำคัญตามเส้นทางหลัก และเส้นทางริมน้ำ ด้วยอาศัยการสังเกตภาพการถ่ายภาพ และอาศัยภาพถ่ายทางอากาศจากโปรแกรม google earth จากนั้นสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน และคนในชุมชนเกี่ยวกับความเป็นมาชุมชน ปัญหาและความต้องการ แนวทางการพัฒนาและความคาดหวังของคนในชุมชนในอนาคต เพื่อรับฟังความคิดเห็น สร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมกับชุมชนในเบื้องต้น

3.3 วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของชุมชน โดยใช้ทฤษฎีจินตภาพของเมือง (Image of city) และแนวทางแก้ปัญหาของชุมชน เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับ แผนพัฒนาชุมชน และตอบรับการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสมดุล

3.4 กำหนดแนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และรักษาอัตลักษณ์ชุมชน

3.5 ดำเนินการวางผังและออกแบบ เพื่อการพัฒนาเชิงอนุรักษ์โดยการวางผังและออกแบบชุมชน ด้านกายภาพและสถาปัตยกรรมชุมชน รักษาโครงสร้างพื้นฐานเดิมและบริบทพื้นที่ทางธรรมชาติไว้ เพิ่มบทบาทให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว และเป็น 1 ใน 15 ชุมชนต้นแบบของจังหวัดน่าน

4. ผลการวิจัย

4.1 ผลจากการศึกษาของกรณีศึกษาหมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังแสดงในรูปที่ 1 และ 2 มีแนวทางการออกแบบโดยคำนึงถึง อัตลักษณ์ของพื้นที่ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกเข้าถึงพื้นที่ กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว สร้างคุณค่าในการท่องเที่ยว และเสริมประสบการณ์จากการท่องเที่ยว รวมถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน จากประสบการณ์ตรงหรือร่วมสร้างประสบการณ์ จากฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวดั้งเดิมของชุมชน โดยแบ่งการออกแบบเป็นมิติสำคัญ 3 ด้าน คือ

- 1) พื้นที่ (Space) สะท้อนถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการสร้างจุดขาย (Unique selling point) และภาพลักษณ์ (Image) ของแหล่งท่องเที่ยว
- 2) การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กล่าวถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและจุดปลายทาง สนับสนุนการสร้างประสบการณ์จริง (Authentic experience) ให้กับนักท่องเที่ยว
- 3) ตัวกลาง (Agent) จุดเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว จุดภายในชุมชนและจุดกิจกรรม

รูปที่ 1 แสดงภาพทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง จ.นครศรีธรรมราช
ที่มา: ไปด้วยกัน.คอม (2559: ออนไลน์)

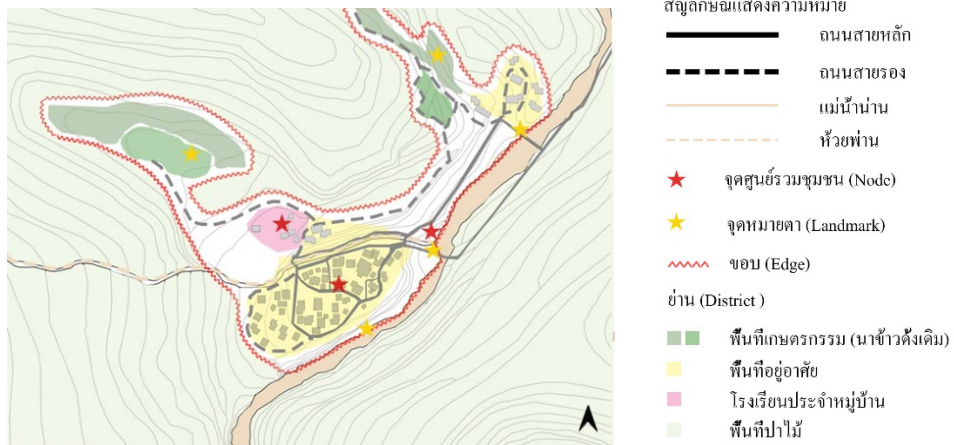

รูปที่ 2 แสดงภาพมุมมองสูงภายในหมู่บ้านคีรีวง จ.นครศรีธรรมราช
ที่มา: ไปด้วยกัน.คอม (2559: ออนไลน์)

4.2 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนห้วยพ่าน จากทฤษฎีของ Kevin Lynch ว่าด้วยเรื่อง Image of city ทั้ง 5 อัน ประกอบด้วย ขอบเขต (Edge) จุดศูนย์กลางรวม (Node) เส้นทาง (Path) ย่าน (District) และ จุดหมายตา (Landmark) (กำจร กุลชล , 2545) นำมาวิเคราะห์ผลพบว่า ลักษณะของชุมชนมีการตั้งฐานด้วยหลักการภูมิศาสตร์ โดยชุมชนวางกลุ่มบ้านเรือนในแนวพื้นที่ราบลุ่มของหุบเขา ตามแนวแม่น้ำน่าน อาศัยภูเขาและแม่น้ำน่านเป็นขอบเขตจึงทำให้ชุมชนปกคลุมแวดล้อมด้วยธรรมชาติ มีพื้นที่ย่านอันประกอบด้วย ย่านที่อยู่อาศัย ย่านสถานการศึกษา ย่านเกษตรกรรม มีการจัดสรรพื้นที่ ตามสภาพภูมิประเทศที่มีความลาดชัน อาศัยความสูงต่ำของพื้นที่ เป็นเส้นแบ่งความเป็นย่านของชุมชน โดยย่านแต่ละย่าน ยังขาดจากการเชื่อมโยงจุดกิจกรรมการท่องเที่ยวกับชุมชนในพื้นที่และการต่อเนื่องกับเส้นทางริมแม่น้ำน่านอย่างเป็นระบบ ในชุมชนมีจุดศูนย์กลางชุมชนที่สำคัญ คือ บ้านผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน และวัด มีจุดหมายตา คือ สะพานแขวน จุดกิจกรรมทางน้ำ พื้นที่รมน้ำ และทุ่งนาขั้นบันได ดังแสดงในรูปที่ 3 ซึ่งถูกปล่อยให้ทรุดโทรมและขาดการดูแลจัดการให้ตอบรับกับการท่องเที่ยว หากได้มีการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดเป็นระบบ สอดคล้องวิถีชีวิต

ชุมชนและบริบทพื้นที่แล้ว จะส่งผลดีต่ออัตลักษณ์ชุมชนและสร้างภาพที่ประทับใจและความทรงจำใหม่ที่ติดกลับสู่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยี่ยมชมเยือน

รูปที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ด้วยจินตภาพของเมือง (Image of city)

ที่มา: ผลงานการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

4.3 แนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์และแนวทางการวางผังและออกแบบชุมชน โดยคำนึงถึงการพัฒาที่ไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนห้วยฝ่าน แต่ในทางกลับกันเป็นการส่งเสริมชุมชนให้มีความยั่งยืน กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี้ทำให้เกิดประโยชน์กับพื้นที่อย่างสมดุล โดยนำเสนอแนวทางการออกแบบเบื้องต้น (design guideline) ดังนี้

4.3.1 อนุรักษ์พื้นที่อยู่อาศัยหลักของชุมชนและแหล่งธรรมชาติ เพื่อคงวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมธรรมชาติที่สมบูรณ์ รักษาและเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชนไว้ โดยออกแบบและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณรอบนอกล้อมชุมชนซึ่งเป็นการต่อยอดและจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมภายในชุมชนเดิมให้เกิดเป็นระบบสอดคล้องกับแผนพัฒนาชุมชน แต่ยังคงคำนึงธรรมชาติ สภาพแวดล้อมชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสทั้งพื้นที่ที่พัฒนาแล้วและพื้นที่ดั้งเดิม เกิดเป็นประสบการณ์ใหม่ของนักท่องเที่ยว ดังแสดงในรูปที่ 4

4.3.2 พัฒนาพื้นที่กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเลือกพื้นที่ออกแบบล้อมรอบชุมชนในจุดสำคัญของชุมชนเพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์โดยทำให้วิถีชีวิตชุมชน สังคมและธรรมชาติเกิดการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด นอกจากนี้ยังออกแบบให้แก้ไขปัญหาเดิมของชุมชน ด้วยการเสนอแนะการออกแบบวางผังชุมชนแบ่งเป็น 3 โครงการ ดังแสดงในรูปที่ 5 ได้แก่

รูปที่ 4 แสดงพื้นที่ชุมชนบ้านห้วยพ่าน อ. เชียงกลาง จ. น่าน
ที่มา: ผลงานการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

- A ศูนย์การบริการนักท่องเที่ยวและกิจกรรมทางน้ำ
- B กลุ่มที่พักอาศัยโฮมสเตย์ ร้านค้าชุมชน และทางเดินริมน้ำน่าน
- C ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตห้วยพ่าน

รูปที่ 5 แสดงผังรวมโครงการ ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมทั้ง 3 แห่ง
ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

โครงการที่ 1 ศูนย์การต้อนรับนักท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมทางน้ำ ตั้งอยู่ตำแหน่ง A คือบริเวณทางเข้าของหมู่บ้านและจุดกิจกรรมทางน้ำเดิม ดังแสดงในรูปที่ 6 ประกอบด้วย ส่วนต้อนรับสำหรับที่พักโฮมสเตย์ ร้านอาหารที่จอดรถ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและ ศูนย์บริการกิจกรรมทางน้ำ โดยออกแบบให้เข้าถึงง่าย เปิดรับนักท่องเที่ยวตัวอาคารทั้งหมดวางตัวอาคารตามสภาพภูมิประเทศ ตามแนวยาวของเส้นความลาดชันของพื้นที่ ลดหลั่นเป็นขั้นบันได กลมกลืนเข้ากับสภาพแวดล้อมที่งดงาม ดังแสดงในรูปที่ 7 และ 8

รูปที่ 6 เสนอแนะการวางผังศูนย์การต้อนรับนักท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมทางน้ำ
ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

รูปที่ 7 แสดงภาพก่อนพัฒนาพื้นที่โครงการ 1
ที่มา: ภาพถ่ายของผู้วิจัย 2561

รูปที่ 8 แสดงภาพโครงการศูนย์การต้อนรับนักท่องเที่ยวและส่งเสริม
กิจกรรมทางน้ำ ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

โครงการที่ 2 กลุ่มที่พักอาศัยโฮมสเตย์ ร้านค้าชุมชน และทางเดินริมน้ำ ตั้งอยู่ตำแหน่ง B ดังแสดงในรูปที่ 9 เป็นจุดสำคัญของโครงการในการกระจายนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่กิจกรรมต่างๆ การออกแบบเน้นสร้างประสบการณ์ดึงดูดลักษณะของชุมชน และจุดเด่นในพื้นที่ให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสในความหลากหลายของกิจกรรมและความงามของแม่น้ำน่านและธรรมชาติ เสริมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านค้าชุมชน ที่พักโฮมสเตย์ ห้องน้ำม้านั่ง ทางจักรยาน ป้ายบอกทาง โคมไฟ และถังขยะ เป็นต้น เพื่อเป็นเส้นทางแห่งการเรียนรู้วิถีชีวิต กิจกรรมประเพณี และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จะสร้างเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ดังแสดงในรูปที่ 10 และ 11

รูปที่ 9 เสนอแนะการวางผังที่พักโฮมสเตย์ ร้านค้า และทางเดินริมน้ำ ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

รูปที่ 10 แสดงภาพก่อนพัฒนาพื้นที่โครงการ 2
ที่มา : ภาพถ่ายจากผู้วิจัย พ.ศ. 2561

รูปที่ 11 แสดงทัศนียภาพที่พักโฮมสเตย์ ร้านค้าและทางเดินริมน้ำ
ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

โครงการที่ 3 ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตห้วยพาน ตั้งอยู่ตำแหน่งที่ C ดังแสดงในรูปที่ 12 โดยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนห้วยพานและการทำงานขั้นบันไดแบบดั้งเดิม ประกอบด้วย ศูนย์การเรียนรู้การทำนา ศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิต โรงเรียน ห้องสมุด ศาลารวมพลชุมชน ที่จอดรถยนต์และที่จอดรถจักรยาน ออกแบบโดยใช้ธรรมชาติเป็นตัวจัดสรร มีการดึงน้ำจากห้วยพานมาใช้ออกแบบภายในโครงการเพื่อการใช้งานในกิจกรรม สร้างเส้นทางเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ทำนาเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงและเรียนรู้วิถีชีวิตการทำนาแบบดั้งเดิม ดังแสดงในรูปที่ 13 และ 14

รูปที่ 12 เสนอแนะการวางผังศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตห้วยพาน
ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

รูปที่ 13 แสดงทัศนียภาพศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตห้วยพาน
ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

รูปที่ 14 แสดงทัศนียภาพศูนย์การเรียนรู้การทำนา
ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

การออกแบบวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนทั้ง 3 จุด เป็นการวางกลุ่มอาคารกระจายโดยรอบชุมชนเพื่อสร้างรายได้และเพิ่มความหลากหลายกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสร้างประสบการณ์ใหม่ ทั้งจากธรรมชาติ แม่น้ำน่าน ทุ่งนาขั้นบันไดและจากพื้นที่กิจกรรมทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน โดยเชื่อมโยงทั้ง 3 จุดและจุดสำคัญอื่น ๆ ของชุมชนด้วยเส้นทางท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่เชิงนิเวศริมแม่น้ำน่าน ที่สื่อถึงวิถีชีวิตประเพณี และอัตลักษณ์ชุมชนให้เด่นชัด เพื่อการเข้าถึงและรับรู้ได้ง่ายที่สอดคล้องกับความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชนสนองต่อแผนพัฒนาชุมชน

5. การอภิปรายผล

5.1 จากแนวทางพัฒนาเชิงอนุรักษ์ด้วยการวางแผนและออกแบบทางกายภาพของพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง ริมแม่น้ำน่าน คาดว่าจะช่วยสร้างชุมชนให้ยั่งยืน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มากขึ้น และเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้

5.2 การศึกษาพื้นที่ทางกายภาพและทางสังคมของชุมชน พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาแต่ยังขาดการบริหารจัดการอย่างมีระบบ ดังนั้นหากปล่อยให้มีการพัฒนาโดยไม่มีแบบแผนจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและแผนพัฒนาของชุมชนในอนาคตได้ การวางแผนและการออกแบบเพื่อพัฒนาชุมชนช่วยพ่วงให้สามารถกระจายการเข้าถึงพื้นที่ชุมชน พื้นที่กิจกรรม และพื้นที่ริมแม่น้ำน่าน ได้ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน สร้างกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นอัตลักษณ์ชุมชน และรูปลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เพื่อสร้างความกลมกลืนเข้ากับบริบทพื้นที่

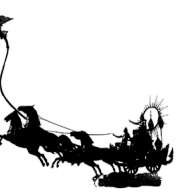
5.3 ผลวิจัยมุ่งหวังว่าหากพื้นที่นี้ไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธีอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและแหล่งต้นน้ำทางธรรมชาติ ดังนั้นจึงเกิดเสนอแนะแนวทางพัฒนาเชิงอนุรักษ์พื้นที่ริมแม่น้ำน่าน ของชุมชนบ้านห้วยพ่าน อำเภอเขียงกลาง จังหวัดน่านขึ้น ที่คาดหวังว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและรักษาธรรมชาติให้ยั่งยืน เพื่อเป็นตัวอย่างต่อการพัฒนาชุมชนอื่นที่มีบริบทพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนที่คล้ายกัน

5.4 ประโยชน์ทางด้านกายภาพจากการพัฒนาเชิงอนุรักษ์อย่างสมดุลเข้ากับบริบทพื้นที่ เกิดประโยชน์ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อดำรงไว้ซึ่งแม่น้ำน่านและธรรมชาติ รักษาอัตลักษณ์ชุมชนให้เด่นชัด และพัฒนารูปลักษณะสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เพื่อสร้างการเรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่น่าจดจำจากการท่องเที่ยว

5.5 ประโยชน์ทางด้านสังคมจากการพัฒนาพื้นที่ชุมชน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คนในชุมชนให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ เล็งเห็นความสำคัญของแม่น้ำน่าน ชุมชนยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจจากการแปรรูปสินค้าเกษตรกรรม และรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.6 เส้นทางริมแม่น้ำน่าน นอกจากเป็นเส้นทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันปัญหาอุทกภัยได้ในระดับหนึ่ง และเป็นแนวเขตป้องกันการรุกล้ำพื้นที่ริมแม่น้ำน่านนั้นได้

5.7 แนวทางการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ชุมชนบ้านห้วยพ่าน อ เขียงกลาง จ น่าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นชุมชนต้นแบบที่ยั่งยืน โดยเสนอแนะแนวทางการวางแผนและออกแบบพื้นที่กิจกรรมริมแม่น้ำน่านไว้ 3 แห่ง ซึ่งเป็นผลจากการศึกษาในระยะเวลา 3 เดือน จึงถือว่าเป็นแนวทางการออกแบบเบื้องต้นตามกรอบของเวลาที่จำกัด จึงจำเป็นต้องมีการต่อยอด และพัฒนาแบบในขั้นต่อไปโดยเสนอแนะให้มีการจัดการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำแผนและผังไปสู่การปฏิบัติ

ได้อย่างเป็นจริง คาดว่าหากสัมฤทธิ์ผลจะมีผลต่อการพัฒนาชุมชนห้วยพานที่ยั่งยืนคู่กับริมน้ำ่าน สร้างเศรษฐกิจชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ

6. บทสรุป

ผลการศึกษาวิจัย ชุมชนห้วยพาน อำเภอเขียงกลาง จังหวัดน่าน ได้ศึกษาลักษณะทางกายภาพด้วยองค์ประกอบทางจินตภาพทั้ง 5 (Image of city) และเสนอแนะการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ในพื้นที่ 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นศูนย์การค้าต้อนรับนักท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมทางน้ำ ส่วนที่สองการปรับปรุงอาคารเดิมเพื่อเป็นที่พักโฮมสเตย์ ร้านค้าริมทาง พร้อมพัฒนาเส้นทางเดินริมน้ำ่าน เพื่อเชื่อมโยงกับพื้นที่ชุมชน และพื้นที่กิจกรรมในรูปแบบใหม่ และส่วนสุดท้ายเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนห้วยพานด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสร้างเศรษฐกิจชุมชนดังแสดงในรูปที่ 15 และ 16 โดยการพัฒนาเชิงอนุรักษ์คือการพัฒนาที่ไม่ทำให้วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชน สังคมและธรรมชาติ เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ทำลาย และพื้นที่นั้นสามารถรองรับกิจกรรมการพัฒนาได้อย่างสมดุล อันจะเป็นประโยชน์ต่อการรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติและสร้างชุมชนห้วยพานให้ยั่งยืน เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบต่อการพัฒนาของชุมชนอื่นๆที่มีบริบทพื้นที่และวิถีชีวิตชุมชนใกล้เคียงกัน

รูปที่ 15 แสดงภาพก่อนการพัฒนาชุมชนบ้านห้วยพาน จ่านาน
ที่มา: theTrippacter, 2561

รูปที่ 16 แสดงผังการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านห้วยพาน
จ่านาน ที่มา: ผลงานการออกแบบของผู้วิจัย

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณต่อการสนับสนุนทุนวิจัยจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต และ ขอขอบคุณชุมชนห้วยพาน อำเภอเขียงกลาง จังหวัดน่าน ที่ให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูล และช่วยอำนวยความสะดวกในการลงสำรวจพื้นที่ พร้อมกับการร่วมรับฟังความคิดเห็นและแนะนำแผนพัฒนาชุมชน อันเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในครั้งนี้

๘. เอกสารอ้างอิง

- กำธร กุลชล. (2545). การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร - การติดตามหาคำตอบในรอบ40ปี. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
- ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. (2535). การวิเคราะห์เพื่อการดำรงเอกลักษณ์เมือง
- แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 – 2564 กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดน่าน (2560). แผนพัฒนาจังหวัดน่าน ปี พ.ศ.2560-2564 : 58.
- ไปด้วยกัน.คอม. หมู่บ้านคีรีวง.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.paiduaykan.com/76_province/south/nakhonsithammarat/khiriwong[12 กุมภาพันธ์ 2559].
- theTrippacker. บ้านห้วยพ่าน. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา<https://www.thetrippacker.com/th/review/location/12076> [2 มกราคม 2561].